Тематична рубрика: **Національна економіка**

УДК**:** 338.48

Карпенко Н.М.
доцент,
доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу
ВНЗУ “Полтавський університет економіки і торгівлі
Логвин М.М.
кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу
ВНЗУ “Полтавський університет економіки і торгівлі
Шуканова А.А.
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри географії та методики її навчання
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ У ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЇХ АКТУАЛІЗАЦІЯ

У статті проаналізовано сучасні тенденції розвитку туризму у Полтавській області, які великою мірою обумовлені не лише соціально-економічною ситуацію в країні та внутрішньо регіональними чинниками, а й глобальними викликами сьогодення. Констатовано, що в регіоні сформувався потужний природний та історико-культурний потенціал, на базі якого функціонує туристичний комплекс з обслуговування вітчизняних та іноземних туристів. Визначено проблеми розвитку туризму в регіоні та його перспективи в умовах реалій сьогодення. Відзначено, що з метою ефективного розвитку галузі в сучасних умовах туристичним підприємствам області необхідно зосередитися на розробці якісних, конкурентоспроможних, брендових та доступних туристичних продуктів, орієнтованих, перш за все, на вітчизняного споживача.

Ключові **слова**: туризм, туристичний продукт, регіон, колективні засоби розміщування, суб’єкти туристичної діяльності, пізнавальний туризм, промисловий туризм.

Karpenko Nina
Poltava University of Economics and Trade
Logvyn Mykhaylo

Poltava University of Economics and Trade

Shukanova Anzhela
Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

TOURISM DEVELOPMENT IN POLTAVA REGION: CURRENT TRENDS AND ITS UPDATING

In the article is analyzed the current trends in the development of tourism in the Poltava region, which caused by the social and economic situation in the country; internal regional and global factors. It was stated that in the region was formed a straining natural, historical and cultural potential and tourist complex of servicing of foreign and domestic visitors is functioning on the basis of it. However, among the structures of tourists, the category of foreign tourists dominates (up to 97%), and internal tourists is less than 3%.

Thus, the tourist enterprises of the region have been focused on outbound tourists for a long period. At the same time, in modern conditions, when due to sanitary and epidemiological restrictions sharply decreases the flow of outbound and inbound tourism, domestic tourism enterprises are forced to change guidelines and create quality tourism products focused on a diverse domestic consumer audience by age and by income, preferences, social status and physical capabilities.

Analysis of the dynamics of tourism processes in the region over the past decade shows that after a sharp decline of main indicators in 2014-2015 years, there has been a positive trend in the region to increase the number of tourism entities and tourists. At the same time, it should be noted that the existing shortcomings of the domestic system of statistical accounting of tourists do not allow to take into account a significant segment of so-called "amateur" tourists who plan and carry out domestic travel independently and not counted into official reporting. In addition, there are manifestations of the "shadow business", when companies deliberately underestimate the number of customers served.

The article outlines the main problematic issues and prospects for the development of the tourism industry in the region in today's realities. It is noted that in order to effectively develop the industry in modern conditions, tourism

enterprises of the region need to focus on the development of quality, competitive, branded and affordable tourism products, focused primarily on domestic consumers.

Keywords and terms: tourism, tourist product, region, collective accommodation, subjects of tourist activity, cognitive tourism, industrial tourism.

Постановка проблеми. Ефективність розвитку туризму, який став на початку XXI ст. повноцінним компонентом світової економіки, залежить від багатьох чинників. Туристична галузь, з одного боку, має ряд істотних переваг у порівнянні з іншими секторами економіки, оскільки вона може використовувати фактично безмежну ресурсну базу – практично все, що спроможне викликати споживчу зацікавленість: артефакти минулого, надбання сучасності, можливості майбутнього. З іншого боку, ця галузь є дуже чутливою до природних катаклізмів і соціально-економічних потрясінь. Глобальні виклики сьогодення, зумовлені пандемією COVID-19, різко змінили звичні стандарти для розвитку міжнародного туризму та створюють певне підґрунтя для переорієнтування туристичної галузі багатьох країн світу, у тому числі й України на розвиток внутрішнього туризму. У такій ситуації, коли через санітарно-епідеміологічні обмеження різко зменшуються потоки виїзного та в'їзного туризму, вітчизняна туристична галузь, змушена змінювати орієнтири та створювати якісні туристичні продукти, орієнтовані на строкату внутрішню споживчу аудиторію за віком, доходами, соціальним статусом, уподобаннями та фізичними можливостями.

Аналіз публікацій. Широка палітра питань розвитку туризму в Україні та окремих регіонах знайшла відображення у працях багатьох вітчизняних науковців, зокрема: О. О. Бейдика, С. С. Галасюк, К. А. Корженко, О.О.Любіцевої, Л. В. Марценюк, В. І. Мацоли, Ю. В. Мігущенко, Г.І.Михайличенко, А.Ю. Парфіненка, М.М. Поколодної, Н.А. Опанасюк, Г.П.Скляра, Д. М. Стеченка, М.І. Школи, Ю.Ю. Юрченка та інших. Проте, необхідність «виживання» вітчизняної туристичної галузі в сучасних умовах

та забезпечення її сталого розвитку, посилює актуальність досліджень сучасних тенденцій регіональних туристичних процесів та чинників зростання внутрі- й міжрегіональної туристичної активності в країні. Метою є пошук резервів для формування потужних регіональних туристичних дестинацій й перетворення туристичної галузі конкретної області в один із найвагоміших джерел наповнення місцевих і регіональних бюджетів.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сучасних тенденцій та перспектив розвитку туризму у Полтавській області в умовах карантинних обмежень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Полтавський регіон має потужний рекреаційно-туристичний потенціал. Він включає вигідне географічне розташування, особливості історичного розвитку, національно-культурне різноманіття, специфічну архітектуру, збережені природні об'єкти, унікальні поєднання урбанізованих та індустріалізованих місцевостей із заповідними територіями, наявність потенційно брендових туристичних продуктів.

Відомо, що туристична привабливість території значною мірою залежить від її географічного положення, що впливає і на природні особливості, і на умови доступності. Полтавщина відноситься до категорії внутрішніх регіонів. Це є адекватною платформою для розробки спільних туристичних проєктів та активізації міжрегіональних туристичних комунікацій.

Вагомими чинниками розвитку туристичних процесів у межах певної території є її кліматичні й орографічні умови, а також гідрографічна мережа, ліси та лісопаркові зони. З точки зору забезпечення рекреаційної діяльності та розвитку туризму, клімат Полтавської області можна оцінити, в цілому, як помірно комфортний, що сприяє розвитку масових видів відпочинку протягом року. Зокрема, для потреб санаторного лікування й оздоровлення рекреаційні кліматичні ресурси області широко використовуються на курорті Миргород та в інших курортних місцевостях регіону.

Поверхня Полтавської області має рівнинний характер. Основними та найбільш поширеними формами рельєфу в регіоні є вододільні плато, річкові долини, балки та яри. Такі особливості рельєфу створюють сприятливі умови практично на всій території регіону для розвитку пішохідного та велосипедного туризму. Наявність яружно-балкових утворень забезпечили появу гірськолижних комплексів – «Корчак» – база олімпійського резерву України – розташована біля села Стасі за 20 км від Полтави та «Сорочин Яр», що побудований з урахуванням передових європейських технологій і досвіду й розташований за 14 км від обласного центру, неподалік туристично відомої Диканьки. Через аномально теплу зиму та майже повну відсутність снігового покриву у сезон 2019-2020 рр. вони так і не змогли повноцінно запрацювати. Проте, саме погодні аномалії стали поштовхом для пошуку інших напрямів функціонування ГЛК «Сорочин Яр» та поступовому його перетворенню у всесезонний центр активного відпочинку.

Річки та їх прибережні території стають основною базою короткочасного відпочинку у весняно-літній період для місцевого населення. Значний рекреаційно-туристичний потенціал також мають Кременчуцьке та Кам'янське водосховища, проте їх рекреаційне використання прямо залежить від рівня екологічної безпечності, що в свою чергу визначається показниками радіоактивного й хімічного забруднення, органолептичними та бактеріологічними властивостями води.

Полтавська область належить до малолісистих областей України. Лісистість території складає 8,9% (в середньому по країні – 15,7%). Цей показник істотно не змінився протягом останніх 30-ти років, зрісши у порівнянні з 1988 роком лише на 0,7%. Частка захисних та рекреаційно-оздоровчих лісів складає відповідно 65% та 18% загальної площі [6]. Лісові та лісопаркові екосистеми активно використовуються для утилітарної та оздоровчої рекреаційної діяльності місцевого населення.

Станом на кінець 2019 року природно-заповідний фонд Полтавщини налічував 388 територій та об'єктів загальною площею 142,5 тис. га, що

складає майже 5% від загальної площі області, з яких 30 об'єктів загальнодержавного значення, а саме: 2 національних природних парки; 20 заказників; 1 пам'ятка природи; 1 ботанічний сад; 2 дендрологічних парки та 4 парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва [1].

Основними природними лікувальними чинниками в регіоні є м'який клімат, торф'яні грязі, джерела хлоридно-натрієвої й гідрокарбонатно-натрієвої мінеральної води та бішофіт – геологічний аналог Мертвого моря. Іони хлору та натрію, що містяться у воді мінеральних полтавських джерел «Миргородська», «Ташань», «Великобагачанська», «Новосанжарська» стимулюють секреторну та моторну функції шлунку, а іони кальцію, магнію та йоду мають протизапальну властивість. Родовища торфових пелоїдів знаходяться в заплавах річок Хорол, Псел, Ворскла, а найбільшим є родовище «Семеренки», що розташоване за 40 км від курорту Миргород, у межах правобережної заплави р. Грунь-Ташань. За своїми основними фізико-хімічними показниками темно-коричневі торфові грязі цього родовища відносяться до низькомінералізованих високозольних безсульфідних та слабкосульфідних торфових пелоїдів. Місцеві мінеральні води та лікувальні грязі використовуються у лікувально-оздоровчих програмах 12 санаторно-курортних закладів області.

У структурі рекреаційно-туристичного потенціалу Полтавської області вагоме місце займає історико-культурна спадщина, що є головною платформою для розвитку пізнавального туризму в регіоні, який визначений Стратегією розвитку туризму та курортів у Полтавській області на період 2019-2029 років пріоритетним та орієнтованим не лише на внутрішнього, а й закордонного мандрівника [7].

Згідно даних Державного реєстру нерухомих пам'яток України в Полтавській області нараховується 30 об'єктів історико-культурної спадщини національного значення. Їх розміщення по території регіону нерівномірне. Найбільша кількість об'єктів культурної спадщини національного значення – 12 – знаходиться в обласному центрі.

В області нараховується 146 музеїв, з яких 38 комунальних, 1 національний, 1 державний та 106 закладів, які працюють на громадських засадах. Підприємствами туристичної галузі розроблено 35 культурно-пізнавальних туристично-екскурсійних маршрутів, спрямованих на національно-патріотичне виховання, зокрема це: «Полтава – духовна столиця України», «Полтавський період Симона Петлюри», «Літературна Полтавщина», «Стежками мандрівного філософа» (Г.С. Сковороди), «Гоголівські місця Полтавщини», «Від Скіфії до Русі», «Народні промисли декоративно-ужиткового мистецтва на Полтавщині» та інші.

Історичною перлиною регіону є Більське городище. З метою збереження цієї унікальної археологічної пам'ятки, її вивчення та популяризації реалізується проєкт «Розбудова музею під відкритим небом» з відтворенням житлових та ремеслових об'єктів поселень скіфської доби.

Вагоме ресурсне значення для розвитку рекреаційно-туристичної діяльності в області мають і подієві ресурси. Так, Сорочинський ярмарок, що став своєрідною візитівкою регіону – це найбільший в Україні і найвідоміший за її межами національний ярмарково-виставковий захід. Його унікальність полягає у тому, що він зберігся з XVIII століття і до наших днів. Проводиться традиційно один раз на рік в передостанній тиждень серпня, на ярмарковій площі під відкритим небом в центрі села Великі Сорочинці. Ярмарок надзвичайно колоритно описаний в повісті Миколи Гоголя «Сорочинський ярмарок» (цикл повістей «Вечори на хуторі біля Диканьки»).

Окрім того, останнім часом в регіоні пожвавився і фестивальний рух. Традиційно проводяться етнокультурні фестивалі, зокрема: відкритий регіональний фестиваль театрального мистецтва «В гостях у Гоголя» у Полтаві; обласне свято «Решетилівська весна» у смт. Решетилівка (всесвітньовідомому центрі вишивки та килимарства); обласні свята «Пісні Бузкового гаю» в селищі Диканька та «Дивоцвіт Лесиного гаю» в урочищі «Зелений гай», м. Гадяч; гастрономічний фестиваль «Полтавська галушка»; поетичний фестиваль «Meridian Poltava»; фольклорний фестиваль «Калинове

літо на Дніпрі» тощо [9].

Варто також наголосити, що Полтавська область має необхідну ресурсну базу для розвитку сільського зеленого туризму (який пожвавився останнім часом завдяки розвитку територіальних громад). Так у 2017 р. створено комунальну установу “Рекреаційно-туристичний кластер” об’єднаних територіальних громад Кременчуцького району Полтавської області. Розвивається промисловий туризм – вже декілька років функціонує популярний туристичний маршрут «Промислова Полтавщина», що передбачає відвідування музею ВАТ «Полтавський ГЗК», музею міста Горішні Плавні, кар’єрів Полтавського ГЗК та місцевої фабрики текстилю.

Тобто, у Полтавській області сформувався потужний природний та історико-культурний потенціал, на базі якого реально функціонує туристичний комплекс з обслуговування вітчизняних та іноземних туристів.

За даними Державної служби статистики в 2018 році в Полтавській області працювали 155 суб’єктів туристичної діяльності, з яких 147 – турагенти, а 8 суб’єктів забезпечували екскурсійну діяльність. Із 2016 року в регіоні намітилася позитивна тенденція щодо збільшення кількості суб’єктів туристичної діяльності. Так, кількість туристичних агенцій зросла в 1,7 рази, а кількість суб’єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність, майже в 2,7 рази. Разом з тим, за офіційними джерелами відсутня інформація про наявність та діяльність в області в цей період туроператорів (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість суб’єктів туристичної діяльності[1] в Полтавській області в 2015-2018 рр., складено авторами за [8]

Показники	Роки			
	2015	2016	2017	2018
Туроператори	-	-	-	-
Турагенти	88	85	91	147
Суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність	3	3	2	8
Разом	91	88	93	155

[1] У загальній кількості враховані юридичні особи та фізичні особи-підприємці

Серед туристичних агенцій регіону найбільш популярними, за окремими

рейтингами, стали наступні [5]: Tours&Tickets, Coral Travel, TUI, Trevel Shop, «Желтый саквояж», «Компас Турс», «Листопад», «Тримай хвилю», «Море турів», «MAKiNTOUR», «Вавілон» та інші.

Загалом, у 2018 році туристичними агенціями Полтавської області було реалізовано 15048 турпутівок, у тому числі 14771 – громадянам України та 277 – іноземцям. Туристичні путівки за напрямами внутрішнього туризму склали менше 6% їх загальної кількості.

Кількість туристів, які були обслуговувані суб'єктами туристичної діяльності області за період 2000-2018 рр. динамічно змінювалась – від майже 79 тис. осіб у 2000 році до менше 10 тис. осіб у 2015 році (рис. 1).

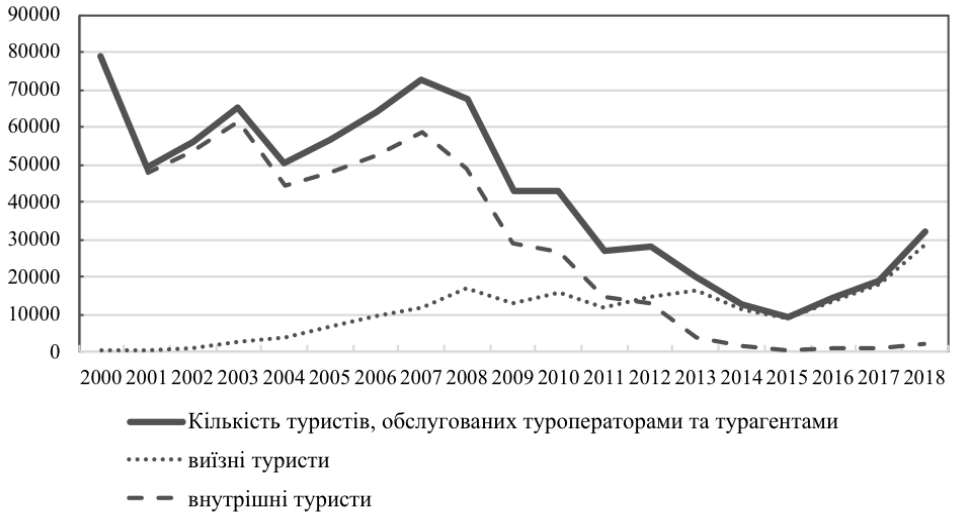

Рис. 1. Кількість туристів (осіб), обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму в Полтавській області за період 2000-2018 рр., складено авторами за [2]

За офіційними даними, у 2019 році кількість туристів в області склала 36847 осіб, що на 840 осіб більше, ніж у попередньому році. Варто відзначити, що після різкого скорочення показника кількості туристів в регіоні у 2014-2015 роках (майже в три рази у порівнянні з 2012 роком), намітилася позитивна тенденція і вищезазначений показник зріс у 2019 році порівняно з 2015 роком у 3,9 рази. Як і у попередні роки, у 2019 році у структурі туристів переважала категорія виїзних (97%), а внутрішні туристи

склали лише 2,8%.

Пояснити таку тенденцію можна більшою привабливістю іноземних курортів з точки зору комфорту та якості обслуговування, запровадженням безвізового режиму з країнами Європейського Союзу та іншими країнами світу, сезонними скидками, поширенням на територію України діяльності авіакомпаній – лоукостерів та іншими чинниками.

Варто також відзначити, що показник кількості іноземних туристів в регіоні протягом досліджуваного періоду динамічно коливався, досягши у 2018 році 1491 особи, а у 2019 різко зменшився – на 1411 осіб, склавши всього лише 80 осіб [2]. Напевно, що це пов'язано не лише з чинниками соціально-економічного та політичного характеру, а й недоліками системи статистичного обліку туристів. Це стосується і показника кількості внутрішніх туристів, оскільки до офіційної статистики потрапляють лише ті туристи, які скористалися послугами туристичних підприємств та «включені» до їх офіційної звітності. Таким чином, до офіційних статистичних даних не потрапляє значна кількість, так званих самодіяльних туристів, які планують та здійснюють подорожі самостійно, окрім того, мають місце й прояви «тіньового бізнесу», коли підприємства свідомо занижують показники кількості обслуговуваних споживачів.

За інформацією Департаменту культури і туризму Полтавської обласної державної адміністрації, у 2017 р. в області налічувалося: 77 готелів та аналогічних засобів розміщування різного рівня комфортності. Номерний фонд готельних підприємств складав 900 одиниць, а кількість місць – 4052. Ще близько 3500 місць, за оцінками експертів, можуть запропонувати для розміщення туристів власники приватного житла. Винаймання квартир у таких власників відбувається, як правило, без оформлення відповідних документів, без обліку споживачів послуг і без сплати податків [6].

Аналіз загальної кількості колективних засобів розміщування в регіоні протягом 2013-2017 років показав тенденцію до їх зменшення. Так, у 2013 р. їх функціонувало 154, а в 2017 р. – 107 [3]. За 2018-2019 роки Державне

управління статистики у Полтавській області наводить дані лише юридичних осіб та відокремлених підрозділів юридичних осіб без урахування фізичних осіб-підприємців. Темпи скорочення кількості готелів відбувалися швидше, ніж інших закладів розміщування і цей показник склав – -26,7% у 2017 році порівняно з 2015 роком. Відповідно, скоротилася і кількість місць в колективних засобах розміщування з 9,7 тисяч до 8,8 тисяч одиниць. Проте, важливо відмітити, що таке скорочення засобів розміщування не відобразилося на кількості осіб, що в них перебували і загалом спостерігалася позитивна тенденція щодо їх збільшення.

Санаторно-курортні та оздоровчі заклади є невід'ємною частиною туристичної інфраструктури. Кількість санаторіїв та пансіонатів з лікування в області протягом останніх років залишається незмінною – 12. Лідером санаторно-курортної сфери регіону за всіма показниками є ПрАТ «Миргородкурорт». Окрім нього діяльність санаторно-курортних закладів на Полтавщині представлена ВАТ санаторієм «Псьол» у Великій Багачці, ТОВ санаторієм «Сосновий бір» в с. Власівка Зіньківського району, медичним центром «Нові Санжари» Національної гвардії України в Нових Санжарах, оздоровчим комплексом «Івушка» в с. Омельник Кременчуцького району, а також ще чотирма закладами у Миргороді – спеціалізованим санаторієм «Слава», медичним реабілітаційним центром МВС України «Миргород», санаторієм імені М.В. Гоголя та санаторієм «Радужний».

Аналіз ринку ресторанних послуг Полтавської області також показав стійку тенденцію щодо зменшення чисельності об'єктів ресторанного господарства. Така ситуація, значною мірою обумовлена укрупненням об'єктів, збільшенням їх пропускної спроможності та покращенням якісних характеристик обслуговування, проте не меншу роль відіграло зменшення чисельності потенційних споживачів через скорочення наявного населення та послаблення їх купівельної спроможності. Варто також зазначити, що певна кількість закладів ресторанного господарства в регіоні не змогла відновити свою роботу влітку 2020 року через карантинні обмеження.

Таким чином, основними викликами (проблемними питаннями), розвитку туристичної галузі в Полтавському регіоні на сучасному етапі є:

- фактична відсутність іміджу як туристично привабливого регіону;
- низький рівень використання туристичного потенціалу території для розвитку пізнавального туризму на основі історичної унікальності;
- незначна кількість туристично привабливих загальновідомих подій і заходів національного та міжнародного рівня, які проводяться на регулярно;
- недостатнє використання промислових комплексів та індустріальної спадщини області для розвитку індустріального й ділового туризму;
- недосконаліть транспортної інфраструктури, зокрема в частині якості дорожнього покриття (особливо на внутрішніх автошляхах) та облаштування велодоріжок у містах;
- недостатня розвиненість туристичної інфраструктури, зокрема відсутність у містах та на автомагістралях достатньої кількості туалетів, а також облаштованих місць для відпочинку й паркування;
- низький рівень якості надання основних та супутніх послуг;
- неефективний маркетинг, який є результатом непрофесійного застосування коштів, відведених на маркетингову діяльність, як на рівні окремо взятої туристичної компанії, так і в масштабах регіону;
- низький рівень зацікавленості приватних інвесторів у розвитку туристичної галузі в регіоні.

До цього ще варто додати складну економічну та політичну ситуацію в країні, інфляцію, падіння платоспроможності населення, масштабні бюрократичні перешкоди, недосконаліть державних механізмів регулювання туристичної індустрії та карантинні обмеження, зумовлені пандемією COVID-19, що на тривалий період практично зупинили не лише вітчизняну, а й світову туристичну індустрію

Висновки. Сучасне середовище вимагає від суб’єктів туристичного бізнесу змінювати звичні та напрацьовані підходи до організації туристичної діяльності, а також переорієнтовуватися на внутрішній туризм, що, вимагає

додаткових коштів. Туристичним підприємствам області необхідно зосередитися на розробці якісних конкурентоспроможних брендових туристичних продуктів, а також забезпечувати: постійну диверсифікацію туристичних послуг відповідно до потреб споживачів та змін кон'юнктури ринку; підвищення стандартів обслуговування та приведення їх у відповідність до європейських стандартів; дотримання у процесі розробки та реалізації туристичних продуктів справедливої цінової політики та принципів комплексності, доступності, комфортності, безпечності; ефективну співпрацю із підприємствами інших регіонів з метою обміну досвідом та спільної розробки міжрегіональних туристичних продуктів, спрямованих на широку споживчу аудиторію.

Для реалізації цих викликів, у 2019 році була прийнята Стратегія розвитку туризму та курортів у Полтавській області на 2019-2029 роки, яка пріоритетними напрямами розвитку туризму в регіоні на довгострокову перспективу визначила: пізнавальний, подієвий, діловий та сільський зелений туризм. До цього переліку варто додати й лікувально-оздоровчий та спортивний туризм, зважаючи на їх суспільну значущість і затребуваність та існуючий ресурсний потенціал. Реалізація Стратегії передбачена в три етапи, а її цілі та операційні завдання, у разі повноцінної реалізації, здатні забезпечити зростання туристичної популярності регіону та суттєве підвищення ефективності функціонування його туристичної галузі.

Список використаних джерел**.**

1. Екологічний паспорт Полтавської області (2019 рік). Полтава: Полтавська обласна державна адміністрація, 2020. 185с

2. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму. URL: http://pl.ukrstat.gov.ua (дата звернення 30.09.2020).

3. Колективні засоби розміщування в Україні у 2017 році. Статистичний збірник / Відп. за вип. О. О. Кармазіна. К.: Державна служба статистики України, 2018. 142 с.

4. Про занесення об'єктів культурної спадщини національного значення

до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2009 р. № 928. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP090928.html (дата звернення 25.10.2020 р).

5. Рейтинг туристических фирм Полтавы. URL: [https://www.turpravda.ua/Турфирмы/Полтава-стр/ (дата звернення 07.10.2020).

6. Стратегія розвитку Полтавської області до 2027 року. [Електронний ресурс]. URL: http://www.adm-pl.gov.ua/page/strategiya-rozvitku-poltavskoyi-oblasti-do-2027-roku (дата звернення 07.08.2020).

7. Стратегія розвитку туризму та курортів у Полтавській області на 2019-2029 роки. URL: http://poltavaculture.gov.ua/uk/informatsiia/zahalna-informatsiia1/219-stratehiya-rozvytku-turyzmu-ta-kurortiv-u-poltavskiy-oblasti-na-2019-2029-roky (дата звернення 07.09.2020).

8. Туристична діяльність в Україні у 2018 році. Статистична інформація / Відп. за вип. О. О. Кармазіна. К. : Державна служба статистики України, 2019. 45 с.

9. Фестивалі і конкурси. URL: http://www.kultura-poltava.gov.ua/festivali-konkursi/ (дата звернення 13.09.2020).

REFERENCE

1. Poltavska oblasna derzhavna administratsiia (2020) *Ekolohichnyў pasport Poltavskoї oblasti (2019 rik)* [Ecological passport of Poltava region 2019 year], Poltava: Poltava Regional State Administration [in Ukrainian].

2. Holovne upravlinnia statystyky u Poltavskii oblasti (2020) *Kilkist turystiv, obsluhovanykh turoperatoramy ta turahentamy, za vydamy turyzmu* [Number of tourists served by tour operators and travel agents, by type of tourism], available at: http://pl.ukrstat.gov.u (Accessed 30 September 2020) [in Ukrainian].

3. Karmazina O. O. (ed.) *Kolektyvni zasoby rozmishchuvannia v Ukraini u 2017 rotsi. Statystychnyi zbirnyk* [Collective accommodation in Ukraine in 2017. Statistical collection], Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [in Ukrainian].

4. Sait «Lyha: Zakon» (2020) *Pro zanesennia obiektiv kulturnoi spadshchyny*

natsionalnoho znachennia do Derzhavnoho reiestru nerukhomykh pamiatok Ukrainy. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3 veresnia 2009 r. № 928 [About the introduction of the ob'yktyv cultural decline of national significance to the State Register of Inoperative Monuments of Ukraine. Resolution of the Cabinet of Ministries of Ukraine from 3 spring 2009 p. No. 928], available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP090928.html (Accessed 25 September 2020) [in Ukrainian].

5. Sait «Turpravda» (2020) *Rejting turisticheskih firm Poltavy* [Rating of travel agencies of Poltava], available at: https://www.turpravda.ua/Турфирмы/Полтава-стр/ (Accessed 30 September 2020) [in Russian].

6. Poltavska oblasna derzhavna administratsiia (2020) *Stratehiia rozvytku Poltavskoi oblasti do 2027 roku* [Development strategy of Poltava region until 2027], available at: http://www.adm-pl.gov.ua/page/strategiya-rozvitku-poltavskoyi-oblasti-do-2027-roku (Accessed 07 September 2020) [in Ukrainian].

7. Departament kultury i turyzmu Poltavskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii (2020) *Stratehiia rozvytku turyzmu ta kurortiv u Poltavskii oblasti na 2019-2029 roky* [Strategy for the development of tourism and resorts in the Poltava region for 2019-2029], available at: http://poltavaculture.gov.ua/uk/informatsiia/zahalna-informatsiia1/219-stratehiya-rozvytku-turyzmu-ta-kurortiv-u-poltavskiy-oblasti-na-2019-2029-roky (Accessed 07 September 2020) [in Ukrainian].

8. Karmazina O. O. (ed.) (2019) *Kolektyvni zasoby rozmishchuvannia v Ukraini u 2018 rotsi. Statystychnyi zbirnyk* [Collective accommodation in Ukraine in 2018. Statistical collection], Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [in Ukrainian].

9. Upravlinnia kultury Departamentu kultury, molodi ta sportu Poltavskoi miskoi rady (2020) Festyvali ta konkursy [*Festivals and competitions*], available at: http://www.kultura-poltava.gov.ua/festivali-konkursi/ (Accessed 13 September 2020) [in Ukrainian].